

ערך הגיוון
הרב מואיז נבון

בראשית פרק מו, כז - ... כל הנפש לבית יעקב הנבאה מצרימה שבעים : פ

Who cares? Why is this interesting? What is the point of telling us this number? If you read the commentaries on it you will see that it is not simple to get to. That is, there are people who have to be included, people who have to be left out. But that is exactly the point. The number is here being used to tell us an important message. To understand we need to look a few of the other 70s mentioned in Jewish Lit. (Safrut Hazal).

We know that there are 70 nations.

• **שבעים אומות**

הני שבעים פרים כנגד מי - כנגד שבעים אומות

פסיקתא רבתי פרשה ט

כבש בין שבעים זאבים מה יכול לעשות, ישראל בין שבעים אומות חזקים מה הם יכולים לעשות אילולי אתה עומד להם בכל שעה ושעה הוי מציל עני מחזק ממנו אילו ישראל.

And we know that they speak 70 languages. Not only that, we are to teach them the Torah in these languages:

• **שבעים לשון**

דברים פרק כז

(ב) והיה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר יקח אליה נתינו לך והקמת לך אבנים גדולות ושידת אתם בשיד: (ג) וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבא אל הארץ ... (ח) וכתבת על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב: ט

משנה מסכת סוטה פרק ז משנה ה

... ואחר כך הביאו את האבנים ובנו את המזבח וסדוהו בסיד וכתבו עליו את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר (שם) "באר היטב", ...:

And we know there are 70 faces to the Torah

• **שבעים פנים בתורה**

במדבר רבה (וילנא) פרשת נשא פרשה יג סימן טו

יש שבעים פנים בתורה

Less known is that the 70 faces are correlated (kesher hadadi) to the 70 languages. The Midrash teaches that Moshe was taught on high all the Torah in 7 faces of 70 languages.

אוצר מדרשים (איזנשטיין) חנוך עמוד 184

סגנוגאל שר החכמה, ולמה נקרא שמו סגנוגאל מפני שכל גנוי החכמה כולן מסורין בידו וכולן נפתחו למשה מסיני עד ש'למדו לו בארבעים ימים כשהיה עומד בהר, התורה בשבעים פנים של שבעים לשון, נביאים וכתובים הלכות שמועות אגדות ותוספות וכלם בשבעים פנים של שבעים לשון. נביאים בשבעים פנים של שבעים לשון, כתובים בע' פנים של ע' לשון, הלכות ושמועות בע' פנים של ע' לשון, אגדות ותוספות בע' פנים של ע' לשון.

But what's really interesting here is that the 70 faces are really 70 languages! This means that the various interpretations of the Torah are accessible via various languages.

Language gives aspects of interpretation. This idea is supported by the Gem that teaches that God's word is split into 70 languages:

תלמוד בבלי מסכת שבת פח:

תני דבי רבי ישמעאל: וכפטיש יפצץ סלע מה פטיש זה נחלק לכמה ניצוצות - אף כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקדוש ברוך הוא **נחלק** לשבעים לשונות.

And there are 70 sages in the Sanhedrin. The need for 70 is that a full diversity of opinions are brought to bear on significant cases (e.g., capital crimes). It is not that we need a lot of people, but we need a lot of perspectives.

• **שבעים איש – סנהדרין**

במדבר יא: טז וַיֹּאמֶר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה אֶסְפֶּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל ...
שמות כד (א) וְאֶל מֹשֶׁה אָמַר עֲלֵה אֵל יְקֹנֵק אֶתָּה וְאַהֲרֹן נָדָב וְנָבִייהוּא וְשִׁבְעִים מִזְקְנֵי יִשְׂרָאֵל ...

משנה מסכת סנהדרין פרק ה משנה ה

... [משפט] שבעים ואחד: שלשים וששה מזכין ושלושים וחמשה מחייבין זכאי שלשים וששה מחייבין ושלושים וחמשה מזכין דנין אלו כנגד אלו עד שיראה אחד מן המחייבין דברי המזכין [כי אין מחייבין על קול בודד]:

מסכת בבא מציעא דף פד עמוד א [חברותא]

נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש ריש לקיש. [נפטר מהקפידא של רבי יוחנן. ...] הוה קא אזיל וקרע מאניה, [קרע רבי יוחנן את בגדיו], וקא בכי, ואמר, [והיה בוכה ואומר]: היכא את בר לקיש, היכא את בר לקישא?! [היכן אתה ריש לקיש, היכן אתה ריש לקיש?!] והוה קא צווח [כך היה צווח] עד דשף דעתיה (מיניה), [עד שנטרפה דעתו]. ...

מסכתות קטנות מסכת ספר תורה פרק א

שבעים זקנים כתבו כל התורה לתלמי המלך לשון יונית, והיה אותו היום קשה לישראל כיום שעשו בו את העגל, שלא היתה תורה יכולה להתרגם כל צרכה.

And finally, there are 70 years to a person's life. Now, I suggest that just as 70 up to now has been shown to represent various interpretations / perspectives, so too 70 years of life can be understood to mean all the various perspectives that life has to offer.

• **שבעים שנה**

תהלים צ (י) יָמֵי שְׁנוֹתַינִי בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בְּגִבוֹרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה ...

משנה מסכת ברכות פרק א משנה ה

מזכירין יציאת מצרים בלילות אמר ר' אלעזר בן אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנאי (דברים טז) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייד ימי הימים כל ימי חייד הלילות וחכ"א ימי חייד העולם הזה כל ימי חייד להביא לימות המשיח:

ר' עובדיה מברטנורא מסכת ברכות פרק א משנה ה

כבן שבעים שנה - הייתי נראה זקן. ולא זקן ממש אלא שהלבינו שערותיו יום שמינו אותו נשיא כדי שיראה זקן וראוי לנשיאות, ואותו היום דרש בן זומא מקרא זה:

~~~ **מחנה משותף: גיוון** ~~~

The common denominator in all these, and really ALL the 70's in Jewish Lit (that we didn't have time to go through), are about diversity. 70 representing a complete diversity. It is not necessarily that numerically there are only 70 of one thing but that 70 represents the finite multiplicity of perspectives, or aspects, of a thing.

Diversity has become the watchword (milat maftach) of the current milieu (shel zemanenu). But what do we really mean when we refer to diversity.

Unfortunately the term has come to mean simply that we shouldn't be racists, we should be inclusive. That is of course true, but neuters the power of demand for diversity. It is NOT simply that we include diverse people in work and school, it is that we include diverse people's perspectives in our thinking!

~ גיוון לתיקון ~

And this is really the value of diversity that Judaism is interested in.

I once heard Dennis Prager mention the idea, that we only learn when we encounter those who think differently than us. I was personally shocked at the idea when I first heard it. I mean, don't we believe we have the word of God, why do we need to hear from the outside? But the point was made again when I started learning Jewish Phil. – I noted that philosophy developed by great Jewish thinkers who encountered questions and answers from outside the Torah world. RSG, RMBM, Kuzari...

The most famous statements about not merely being prompted by questions of others, but actually by their wisdom, is the Rambam who was greatly influenced by Aristotle and Al Faraabi (among others – Galen, Ibn Sina, etc.):

**איגרת הרמב"ם לרב שמואל אבן תיבון :**  
"דעת אריסטו היא תכלית דעת האדם, מלבד מי שנשפע עליהם השפע האלוהי עד ששיגו אל מעלות הנבואה, אשר אין מעלה למעלה ממנה" (שילת, איגרות, עמ' תקנג).  
**רמב"ם, מורה נבוכים :**  
"ולא אשים לב למי שדיבר חוץ מאריסטו, כי השקפותיו הם אשר ראוי להתבונן בהם" (קאפח, מוה"נ, ח"ב יד, עמ' קצג). "כ... כי אריסטו הוא אשר לימד לבני אדם דרכי ההוכחה וחוקיה ותנאיה" (שם, שם טו, עמ' קצו). "כל מה שאמר אריסטו בכל המציאות אשר מאצל גלגל הירח עד מרכז הארץ, הוא נכון בלי פקפוק" (שם, שם כב, עמ' ריד).  
**איגרת הרמב"ם לרב שמואל אבן תיבון :**  
על אלפאראבי: "כל מה שחיבר בכלל, ובפרט ספר 'התחלות הנמצאות' שלו - הכל סולת נקיה... לפי שהיה מופלג בחכמה" (שילת, איגרות, עמ' תקנג).

The point is that we must be open to hearing ideas from many sources. This doesn't mean we accept everything we hear, but it does mean we listen, we contend, we interact critically with all ideas. This broadens our perspective, causes us to think about things in ways we never would have before.

So why was it so important that we say the family of Israel was 70? In order to drive home the point the nation is founded on a complete diversity! We need diversity from within. But that is only the beginning – the first 70 in the Torah. But that is not enough, we must teach the Torah in 70 languages in order that we can access the 70 faces of the Torah, the complete diversity of interpretations and understandings of the Torah. And we must realize that every year of our lives gives us a new perspective on the Torah, thus we must learn it anew every year to gain further insights toward grasping the complete diversity of interpretations.

And all this so that we may indeed fulfill the task we were placed on this earth for: letaken olam bemaalchut shadai.

**בראשית פרק מו, כז - ... כָּל הַנְּפֹשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבָּאָה מִצְרֵימָה שְׁבַעִים :**

- שבעים אומות,
- שבעים לשון,
- שבעים פנים,
- שבעים שנים

לתקן עולם במלכות ש-די